

ВАЛЕОЛОГИЗАЦИЯ СОВРЕМЕННОГО УРОКА ЛИТЕРАТУРЫ: ИМПЕРАТИВЫ ВАСИЛИЯ СУХОМЛИНСКОГО И СОВРЕМЕННЫХ УЧЕНЫХ

© 2015

В.И. Шуляр, кандидат педагогических наук, доцент, заслуженный учитель Украины
Николаевский областной институт последипломного педагогического образования, Николаев (Украина)

Ключевые слова: опыт Василия Сухомлинского; природосоответствующая методика обучения; ноосферное образование; этико-эстетический кодекс Сухомлинского; компетентностно-деятельностный урок литературы; валеологизация современного урока литературы.

Аннотация: Автор, анализируя наследие Василия Сухомлинского и современных ученых, определил императивы, которые согласуются и остаются актуальными для построения современного компетентностно-деятельностного урока литературы согласно валеологической стратегии сотрудничества субъектов эдукативного (педагогического) процесса.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Проблема здоров'я та здорового способу життя пронизує всю спадщину Василя Олександровича Сухомлинського, а також його твір «Серце віддаю дітям», де знаходимо поняття «медична педагогіка», основою якої є: збереження вразливої психіки дітей; забезпечення дітей від похмурих думок і переживань; збудження в школярів життєрадісних почуттів; загартування душі і тіла дитини; створення екологічно безпечного середовища; ні за яких обставин не дати зрозуміти дитині, що до неї ставляться, як до хворої та ін. Система роботи Школи радості побудована була навколо «здоров'я, здоров'я і ще раз здоров'я» дитини; це найголовніша турбота, бо «від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра у свої сили»; «якщо виміряти всі мої турботи й тривоги про дітей ..., то добра половина їх – про здоров'я» [1, с. 52–53, 103–111].

Актуальність нинішнього етапу розвитку освіти взагалі та літературної зокрема викликана невтішною статистикою: у 20 % дітей порушення психічного здоров'я межового характеру в початкових класах, на кінець навчання кількість таких школярів становить 60–70 % (за даними Інституту вікової фізіології) [2]; інформаційним перенавантаженням, яке щороку зростає; безконтрольним впровадженням інноваційних технологій, що не пройшли апробацію та медичну, санітарно-гігієнічну експертизу тощо. Такий стан викликає не тільки стурбованість, але й певні зміни в організації педагогічного процесу, закладені новим Державним стандартом базової і повної загальної освіти (постанова КМ України від 23 листопада 2011 р. № 1392).

Формування цілей статті (постановка завдання). Зважаючи на важливість означеного, метою статті є: виявити імперативи спадщини В. Сухомлинського, які узгоджуються й залишаються актуальними до побудови сучасного компетентнісно-діяльнісного уроку літератури за валеологічною стратегією співпраці суб'єктів едукативного (педагогічного) процесу. Завдання включають: аналіз спадщини В. Сухомлинського та сучасних учених для розуміння валеологічної складової сучасного уроку літератури; вияв імперативів та укладення етико-естетичного кодексу В. Сухомлинського вчителям ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу дослідження з

повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Важливими для нас є уроки В. Сухомлинського щодо режиму роботи школяра, чітко дозованого фізичного й розумового навантаження, ошадного інтелектуального напруження: «Дитина – жива істота, її мозок – тонкий, ніжний орган, до якого необхідно ставитися з турботою та обережно. Дати початкову освіту за три роки можна, але за умов постійної турботи про здоров'я дитини і нормальний розвиток дитячого організму. Джерело повноцінної розумової праці не в її темпі й напрузі, а в правильно продуманій її організації, у здійсненні багатогранного фізичного, інтелектуального, естетичного виховання» [3, с. 59].

Досвід В. Сухомлинського побудовано було на засадах високодуховної, природовідповідної, особистісної, гуманістичної освіти та виховання, що узгоджується з концепцією ноосферної освіти, яка була запропонована у свій час різними науковцями: Наталія Маслова, Наталія Антоненко (м. Москва), Олександр Субетто (м. Санкт-Петербург), Марія Гончаренко (м. Харків) за ідеями Володимира Вернадського. Найбільш близькими є такі позиції В. Сухомлинського:

- утвердження позитивних сторін та якостей у процесі організації навчання/учіння взагалі й кожного учня зокрема;

- формування емоційно багатого, повноцінного життя школярів;

- гуманізм і взаємна довіра – основа гармонії у стосунках усіх суб'єктів педагогічного процесу;

- розуміння нерозривної єдності і неперервності: Людина – Природа – Соціум;

- відродження духовного і фізичного в дитині завдяки Природі і турботливого й діяльнісного ставлення Людини (Дитини) до Природи;

- турбота про психічне, духовне, моральне, фізичне здоров'я дитини – основа повноцінного життя, освіти та творчості.

Основою ефективних форм і методів організації педагогічного процесу у Школі радості В. Сухомлинського були: образне мислення; живе слово вчителя; творчість учня; зустріч з книгою; живе споглядання Природи та ін. Принципово важливим було для В. Сухомлинського в просторі населеного пункту Павлишшкколи закласти в душу й серце кожного мешканця почуття доброти, доброзичливості, дбайливого ставлення до всього живого і красивого. А головним, важливим

і найскладнішим для Педагога було, за його твердженням, «озброїти вихованців системою позитивних поглядів на життя» [4, с. 599].

Розглядаючи проблему забезпечення здоров'я дітей у сучасному загальноосвітньому навчальному закладі взагалі та під час розумового розвитку школярів на уроках зокрема для нас важливо керуватися висновком В. Сухомлинського, який не втратив своєї актуальності і сьогодні: «Протягом 20 років ми вивчаємо, що являє собою невстигаючі учні, які причини неуспішності. Наукове обстеження фізичного й розумового розвитку невстигаючих дітей привело мене до висновку, що у 85 % невстигаючих і відстаючих головна причина відставання, незнання, незадовільної роботи на уроках і дома, другорічництва – поганий стан здоров'я, якість захворювання чи недуг, у більшості випадків непомітний для лікарів... З кожним роком ми все більше переконуємося, що попередження хвороби і схильності до захворювання, загартування організму – головна умова повноцінної розумової діяльності і всього духовного життя дитини (виділ. наше. – В.І.)» [5, с. 125].

Дбаючи про здоров'я школярів засобами будь-якого предмета взагалі та літератури зокрема, маємо пам'ятати про складові здоров'я (духовну, фізичну, психологічну, соціальну) та гармонійне поєднання тих методів, прийомів і засобів навчання, використовуваних в процесі формування читацької/літературної компетентності школярів як Я-особистості. Учений-практик особливу увагу приділяв пробудження емоційного стану дитини, а через нього – формування творчих задатків. «Без радості неможлива гармонія здорового тіла і здорового духу. Якщо дитина, зачарована красою полів, мерехтінням зірок, безмежністю пісні коників-стрибунців і запахів польових квітів, складає пісню, отже, він знаходиться на вершині цієї гармонії тіла і духа. Турбота про людське здоров'я, тим паче про здоров'я дитини – це не просто комплекс санітарно-гігієнічних норм і правил, не перелік вимог до режиму, харчування, праці, відпочинку. Це перш за все турбота про гармонію всіх фізичних і духовних сил (виділ. наше. – В.І.), і вінцем цієї гармонії є радість творчості» [6, с. 115–116].

Навчальний матеріал учні-читачі (і не тільки) ефективно зможуть засвоїти, якщо складність його розуміння пробуджуватимемо через емоції, складний літературно-мистецький матеріал подаватимемо або вживатимемо учнів у нього тільки в позитивному стані, шляхом релаксаційних дій, не руйнуючи природи дитини. Це стане реальність, якщо нами сьогодні адекватно будуть переосмислено й впроваджено в літературну практику учнів-читачів уроки В. Сухомлинського. По-перше, одержання інформації має бути одухотворено живим трепетом почуття вчителя літератури й учня-читача через «живе слово», яке матеріалізуватиметься в образ (схематичний, матеріальний, наочний, малюнковий і т. ін.) і творчу роботу. В. Сухомлинський радив: «...не обрушуйте на дитину лавину знань, не прагніть розповісти на уроці про предмет вивчення все, що ви знаєте, – під лавиною знань можуть бути приховані допитливість і любов до знань»; «У

період дитинства мислення, розумові процеси мають якнайчастіше пов'язуватися з живими, яскравими наочними предметами навколишнього світу. <...> Образ, сприйнятий і в той же час створений дитиною, несе в собі яскраве емоційне забарвлення. Діти переживають бурхливу радість, сприймаючи образи навколишнього світу і додаючи до них щось від фантазії. Емоційна насиченість сприйняття – духовний заряд дитячої творчості» [6, с. 41, 45].

Наукові розвідки та досвід В. Сухомлинського засвідчує, що сучасний учитель має усвідомити ще один урок-пораду від Педагога: інформація успішно засвоюється учнем, якщо залучені до цього всі канали сприйняття. Для дитини важливо засвоїти інформація в поєднанні якнайбільшої кількості типів рецепторів: візуальний (орган зору), аудіальний (слух), тактильний, нюховий, смаковий. Таке поєднання передбачає й природовідповідна (біоадекватна) методика викладання, ця ж ідея закладена в працях ученого й зреалізована в практичній діяльності. Наприклад, засвоєння інформації за допомогою тактильних рецепторів (найбільш численні на кінчиках пальців і язика; якщо на спині дві крапки дотику сприймаються роздільно лише на відстані 5 см, то на кінчику пальців і язика вони сприймаються як роздільні на відстані 1 мм; у корі головного мозку найбільш широко представлено рецептори пальців рук (це зв'язано зі значенням рук у праці людини).

Поглиблене сприйняття інформації в поєднанні із тактильною пам'яттю В. Сухомлинський намагався зреалізувати на різних дисциплінах, переконуючи в цьому колег, батьків: «...у середніх і старших класах школярі рішення геометричних задач за фігурами, які виготовили своїми руками; алгебраїчні рівняння складають на основі залежностей, які встановлені в процесі праці. Розроблено систему творчих письмових робіт із математики, фізики, хімії, в яких учні застосовують теоретичні знання для виконання роботи, пов'язаної з конструюванням і моделюванням, рослинництвом, ґрунтознавством» [5, с. 126]. А для філологів колега радив іти в природу, спостерігати за явищами природи, як сідає сонце за горизонт, в які кольори забарвлюється вода, поле, луки; слухати спів пташок, шум луків, політ джмеля, нюхати квіти, ліс після дощу... і до кожного відчуття підбирати слово, образний вислів, які потім матеріалізуються в творчу роботу «з натури». І далі: «Успіх розумового виховання залежить від творчого застосування методів навчання, від різноманітності тих деталей, які зумовлюються конкретною обстановкою і не можуть бути передбачені заздалегідь теорією навчання. Практика – невичерпне джерело теорії саме тому, що в практиці розкривається вся багатогранність теорії» [5, с. 271].

Виконати це зможемо тоді, коли відбудеться переосмислення ролі кожного суб'єкта педагогічного процесу. Про співпрацю вчителя літератури й учня-читача як фасилітаторів, де кожен суб'єкт, виконуючи роль організатора, консультанта, партнера з максимальною повагою і

терпінням один до одного, забезпечує гуманістичні стосунки, толерантно сталий розвиток тощо, автор писав у цілому ряді публікацій [7]. Розпочати маємо з себе, УЧИТЕЛЯ, бо «місія педагога не в тому, щоб механічно перекладати знання із своєї голови в голову дитини. Навчання – це насамперед людські відносини. І кожний із нас, педагогів, залишається для дитини людиною, в яку дитина вірить, якій довіряє, доти, поки ми даємо радість» [8, с. 596].

Прикладом для наслідування є Василь Олександрович Сухомлинський і його педагогічний колектив Павльської школи. Свідченням мудрого впровадження досягнень науки взагалі і спадщини фізіолога І. Павлова зокрема щодо побудови уроку з урахуванням розвитку розумової діяльності школярів є стаття, яка нами подається в повному варіанті.

Сухомлинський В. О.

Впроваджувати фізіологічне вчення І. П. Павлова в навчальний процес / В. О. Сухомлинський // Кіровоградська правда. – 1951. – № 255.

(з сайту Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського НАПН України)

Учення І. П. Павлова про вищу нервову діяльність людини має величезне значення для радянської педагогіки. І. П. Павлов своїм ученням про другу сигнальну систему і тимчасові зв'язки, що складаються в корі півкуль головного мозку, дає геніальне пояснення розвитку розумової діяльності людини. Друга сигнальна система, за вченням І. П. Павлова, має вирішальне значення в розумовій діяльності людини саме через те, що завдяки їй ми сприймаємо слова нашої мови, слово заміняє всі інші подразнення.

З першого ж дня перебування дитини в школі основним засобом розвитку її розумових здібностей є слово – слово вчителя, слово підручника, слово самої дитини. У процесі сприймання слів учителя нагромаджуються ті тимчасові зв'язки другої сигнальної системи, про які говорить І. П. Павлов. Завдання кожного вчителя і полягає в тому, щоб зробити ці зв'язки стійкими. Правильно керувати розумовою діяльністю учня на уроці, добиватися міцних тимчасових зв'язків у дитячій свідомості – такі конкретні шляхи впровадження фізіологічного вчення І. П. Павлова в практику навчально-виховної роботи школи.

У нинішньому навчальному році педагогічний колектив нашої школи виконує значну роботу по впровадженню основ фізіологічного вчення великого російського вченого в процес засвоєння навчального матеріалу. Особливо велике значення має ця робота на уроках математики. Учителька алгебри та геометрії в 7-х класах М. А. Лисак на кожному уроці добивається того, що учні ґрунтовно засвоюють матеріал. Починаючи урок, вона завжди має на увазі те, щоб учні усвідомили, що саме їм треба зрозуміти на уроці. Наведемо приклад з уроку геометрії в 7 класі. Тема уроку: «Ромб і його властивості». Учителька рисує на дошці нову геометричну фігуру – ромб. Учні вже знають властивості таких фігур, як паралелограм,

прямокутник. Учителька ставить запитання: «Чи можна назвати цю фігуру паралелограмом?». Учні бачать, що нова фігура схожа на паралелограм, але вона має якісь нові властивості. «Протилежні сторони цієї фігури паралельні, – отже, цю фігуру можна назвати паралелограмом», – роблять висновок учні. Цей висновок допомагає їм ще глибше засвоїти вивчений раніше матеріал про паралелограм. Але в той же час нова фігура чимось відрізняється від паралелограма. «Чим же?» – над цим питанням думає кожен учень, учителька бачить це з зосереджених обличчів учнів, з того, як кожен повторює про себе визначення відомих фігур, вдумується в них. Учителька зуміла зацікавити учнів тим, що діти немовби самі поставили перед собою мету і прагнуть самостійно досягти її. Учні рисують на чорновиках фігури, зіставляють їх.

Нарешті, в очах кількох учнів загорілись радісні вогники: «Ромб – це той же паралелограм, тільки з рівними сторонами», – говорять збуджено, радісно діти. Вони самі прийшли до цього висновку шляхом зіставлення невідомого з відомих. Головне тут те, що учні під керівництвом учительки самостійно шукали шляхів досягнення поставленої мети.

Учителька говорить учням: «Тепер прочитайте визначення ромба в підручнику геометрії». Учні читають: «Ромбом зветься паралелограм, усі сторони якого рівні». Учні здивовані: вони ж самі прийшли до цього висновку!

Уміло керуючи розумовою діяльністю учнів, учителька добилася того, що учні дивляться на визначення в підручнику, як на свою власну думку, своє переконання. Учителька могла б піти і легшим шляхом – нарисувати ромб, дати його визначення і задати домашнє завдання. Але на такому шляху всі розумові сили дітей були б спрямовані на запам'ятання, а не на розуміння. Учні б сприйняли визначення як чийось думку, яку треба запам'ятати, вивчити.

Далі вчителька ставить перед учнями наступну мету: довести, що діагоналі ромба взаємно перпендикулярні і ділять кути ромба пополам. До сформульованої вчителькою теореми учні ставляться як до задачі – це тільки припущення. Це припущення осмислюється учнями як мета, як незрозуміле, невідоме, яке треба довести. На шляху досягнення цієї мети учні постійно контролюють себе. Кожен учень усвідомлює, що саме він зрозумів, а що треба ще зрозуміти. Доводячи теорему, учні напружено шукають у своїй пам'яті все те відоме, що може послужити кроком для пояснення невідомого.

Учні вчительки М. А. Лисак завжди відповідають упевнено, твердо, бо знання вони здобули у процесі активної розумової діяльності, а не шляхом зазубрювання.

Ми навели тільки один приклад того, як у практиці роботи застосовуються геніальні положення павловського вчення про фізіологічні основи мислення. Повсякденне впровадження цих положень допоможе нам добитися ще глибших знань, допоможе піднести на вищий рівень усю навчально-виховну роботу школи.

Узгоджуючи позиції відомого педагога В. Сухомлинського з концепцією ноосферної

(гуманної, природовідповідної) освіти, про яку мова йшла вище, не можемо не зацентувати увагу на адекватному заповненню роботою мозку дитини. Природовідповідність у заповненні духовної, естетичної, розумової, мислительної, трудової, фізичної діяльності для дитини надзвичайно важлива сьогодні, у час інформаційного перенасиття навчального процесу. Підтвердженням цього є фрагмент імперативів за працями Великого педагога, укладеного нами в «Етико-естетичний кодекс Василя Сухомлинського Вчителю XXI століття»:

**ЕТИКО-ЕСТЕТИЧНИЙ КОДЕКС:
 ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ УЧИТЕЛЮ
 XXI СТОЛІТТЯ**

1. «...у школі вчать не тільки читати, писати і лічити, а й думати, пізнавати навколишній світ, багатства науки».

2. «У школі вчать жити... за своїми гармонійними законами, які розвивають і умудряють людину і водночас зміцнюють суспільство дорослих, становлять його гордість».

3. «Усе стає реальним і досяжним тільки тоді, коли людині хочеться вчитися, коли в навчанні... вона відчуває радість і знаходить людську гідність».

4. «Учіння мислиться й переживається як щастя, цікава діяльність за умови, якщо ти виховуєш насамперед у собі мислителя».

5. «Найголовніше, щоб одночасно учень бачив, спостерігав і працював. Де є ці три речі, там є і жива думка, що загострює розум».

6. «...ви учитеся думати спостерігаючи, і спостерігати думаючи – ось смисл тієї школи м и с л е н н я, завдяки якій ви досягаєте основи наук на уроці».

7. «Справжня педагогічна етика полягає в тому, щоб дитина сприймала насамперед добро й виховувалася добром».

8. «Праця любові – це і є своєрідне прагнення до того, щоб у дітях утвердити самого себе, продовжити свою внутрішню духовну красу».

9. «...щоб література стала могутнім вихователем дитинства, треба дбайливо, старанно, невсипущою виховною працею готувати ґрунт для художнього слова».

10. «...виховна місія школи в тому, щоб з першого ж дня перебування дітей у школі вчити їх бачити красу, сприймати і переживати її» (засобами літератури).

11. «Переживання краси природи, людини, людських стосунків – могутнє спонукання думки».

12. «Наша місія – оберігати дитяче серце від болю, бід, страждань. Якнайменше необережних душевних доторкань!» [8].

В. Сухомлинський усе своє життя послідовно і настійно розробляв проблему Слова і Краси як головних, за його глибоким переконанням, інструментів педагогічного впливу. Як ніхто інший він показав тісний зв'язок слова і мислення, акцентувавши на тому, що образне слово є могутнім і незамінним засобом образного мислення. У свою чергу слово – найактивніший стимулятор розумового розвитку та гармонізації особистості. Це пояснюється тим, що розумовий та емоційно-естетичний розвиток, перебуваючи у відношеннях

взаємозалежності, сприяють гармонізації, яка спричинена відповідними взаємостосунками між правою та лівою півкулями мозку. Художньо-образне слово в однаковій мірі «працює» з правою півкулею, яка обробляє інформацію естетико-естетичного рівня, та з лівою півкулею, яка відповідає за вербально-знакові системи. В. Сухомлинський був переконаний, що «поетичне слово – еліксир для дитячого мозку, повітря для крил думки... <...> Поетичне слово – це прекрасна школа емоційного життя, в якій діти досягають мову почуттів; завдяки поетичному слову пам'ять дитини стає гнучкішою, рухливішою – мозок набуває здатності не тільки зберігати, але й «видавати» – видавати з «розбором», з відчуттям, здавалося би, найнепомітніших відтінків слова. Поетична творчість, за нашим твердим переконанням, учить мислити й тому поліпшує мозок, ніби облагороджує його найніжніші, найчутливіші відділи.

Нарешті, поетичне слово й поетична творчість – незамінний психологічний засіб формування і розвитку емоційної пам'яті. Запам'ятовування почуттів і душевних станів – дуже важлива умова зміцнення логічної пам'яті» [4, с. 183].

З метою валеологізації сучасного уроку літератури маємо зважити на фундаментальні дослідження сучасних українських і російських учених: Гончаренко Марії Степанівни, доктора біологічних наук, професора, завідувача кафедри валеології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (Харків) та Наталії Володимирівни Маслової, доктора психологічних наук, академіка Російської академії природничих наук, академіка Академії проблем безпеки, оборони і правопорядку, професора (Москва) [9].

Актуальним для нас є розділ III. «Валеологія як ноосферна наука», де з системного підходу, яке прийнято у валеології, представлено структурну організацію людини у формі піраміди (рис. 1), основою якої є фізичне тіло, психічна складова здоров'я (інтелектуально-емоційна сфера) – середня частина піраміди і духовна складова – вершина піраміди, запропонована М. Гончаренко [9, с. 57].

Рис. 1. Валеологічна тактика пізнання й оздоровлення (М.С. Гончаренко)

Учена заклала тактику пізнання валеології, де її вектор спрямовано від фізичної складової

до вершини (духовної), тактика ж оздоровлення спрямована від вершини (духовної складової) до основи піраміди – соматичної (фізичного здоров'я).

М. Гончаренко запропонувала структурну модель людини (рис. 2), яка органічно накладається не тільки на дисципліну «Валеологія», а екстраполюється й у систему літературної освіти, засобами предмета «Література». У моделі структурної організації людини М. Гончаренко

виділяє складові здоров'я: духовна, психічна і фізична [9, с. 59].

Означений на схемі підхід дозволяє створити просторову матрицю уроку літератури, вивчення літератури як предмета та забезпечення літературної освіти в цілому, які базуються на законах функціонування людини та трьох завданнях його життя: виживання, репродукція, реалізація себе як особистості.

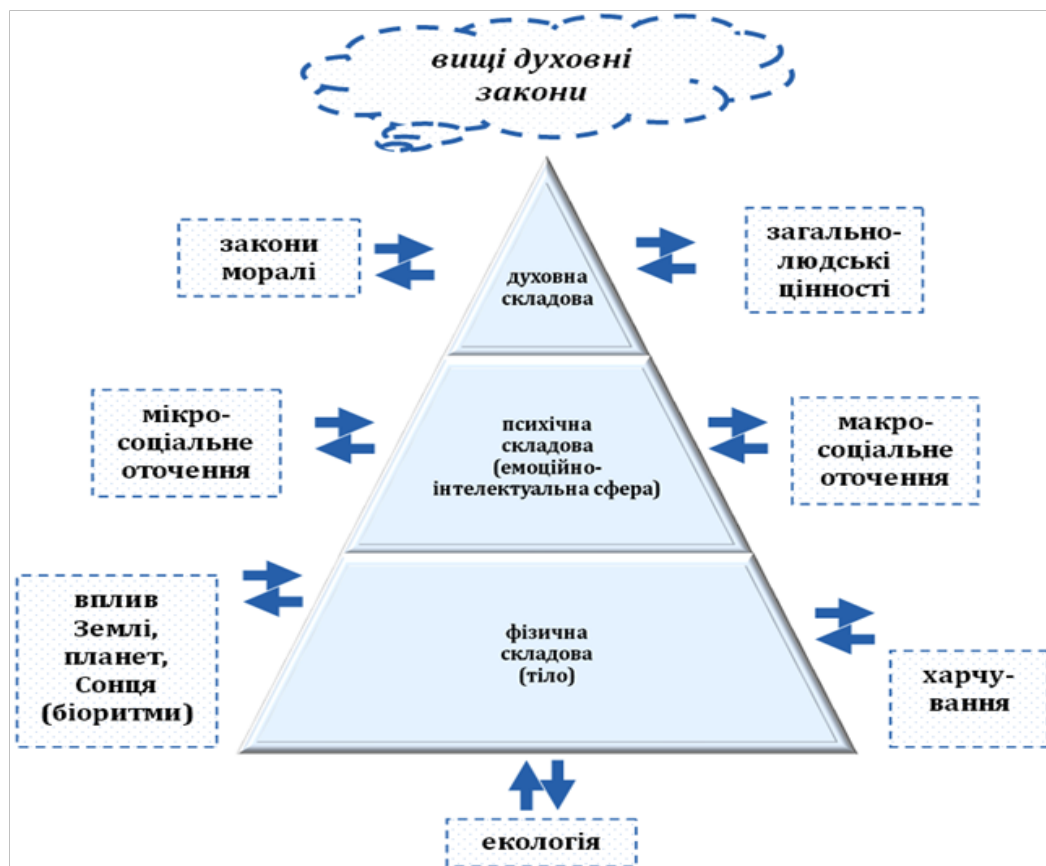

Рис. 2. Структурна модель людини і її зовнішні (просторові) складові (М.С. Гончаренко)

На перший погляд читачеві видаватиметься певний фізіологізм вивчення літератури. Для нас важливо, щоб через художній твір людина/читач зрозуміла духовний і почуттєвий світ літературних персонажів, побачила фізичну (тілесну) красу літературного персонажу. Змогла дати відповідь на питання: як на його наповнення впливає соціум, сім'я, колектив; яку систему цінностей закладено автором у тексті; які цінності пропагує автор, які сповідують персонажі, за якою житиме й діятиме учень-читач? У структурній моделі ми прочитаємо: наскільки аксіологічна модель читача є життєздатною і чи зможе він досягнути гармонії душі і тіла, гармонії життя людини-в-природі, чи зможе досягти духовних вершин, щоб стати людиною, громадянином, конкурентоспроможним фахівцем, успішним у цьому складному житті.

Реалізуючи літературознавчу культурологічну змістові лінії літературної освіти важливо, щоб учень-читач зміг:

– відчувати й зрозуміти красу та гармонію змісту і форми художнього твору, одержуючи естетичне

задоволення;

– толерантно поставитися до альтернативного або збагатитися іншою культурою;

– бути терпимим до різних проявів, розуміти, адекватно оцінювати й діяти за загальнолюдськими цінностями, моральними приписами, рухаючись до вершин духовної краси.

Висновки дослідження і перспективи подальшого дослідження даного напрямку. Тільки сформовані валеолого-екологічне мислення, екологічне мовлення, морально стійка позиція людини культури, людини інформації, людини громадянина зможуть забезпечити й гарантувати толерантно стале проживання в гармонії з колективом, суспільством, природою, світом.

Сформульовані імперативи за спадщиною В. Сухомлинського та сучасних учених узгоджуються між собою, тому для кожного суб'єкта уроку літератури мають бути як моральне веління, а для системи освіти – всеохоплюючим законом, тим валеологічним приписом, дотримання якого забезпечить націю від вимирання. Це буде

можливим за тої умови, коли назване стане нормою, як внутрішньо притаманною якістю кожної людини, суспільства в цілому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. 5-е изд. Київ: Рад. школа, 1977. 382 с.
2. Шуляр В.І. Літературна освіта школярів: сучасний стан і перспективи // Українська література в загальноосвітній школі. 2008. № 12. С. 10–13.
3. Сухомлинский В.А. О воспитании. М.: Политиздат, 1985. 270 с.
4. Сухомлинський В. Вибрані твори у 5 томах. Т. 1. Київ: Рад. школа, 1976. 599 с.
5. Сухомлинський В. Вибрані твори у 5 томах. Т. 4. Київ: Рад. школа, 1979. 697 с.
6. Сухомлинський В. Вибрані твори у 5 томах. Т. 3. Київ: Рад. школа, 1979. 719 с.
7. Шуляр В.І., Огренич Н.М. Учень-читач і вчитель-фасилітатор в умовах 12-річної школи. Миколаїв: Ганна Гінкул, 2006. 208 с.
8. Сухомлинський В. Вибрані твори у 5 томах. Т. 5. Київ: Рад. школа, 1979. 639 с.
9. Гончаренко М.С., Маслова Н.В., Куликова Н.Г. Ноосферное образование – ключ к здоровью. М.: Институт холододинамики, 2011. 124 с.

ВАЛЕОЛОГІЗАЦІЯ СУЧАСНОГО УРОКУ ЛІТЕРАТУРИ: ІМПЕРАТИВИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО ТА СУЧАСНИХ УЧЕНИХ

© 2015

В.І. Шуляр, кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений учитель України
Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Миколаїв (Україна)

Ключові слова: досвід Василя Сухомлинського; природовідповідна методика навчання; ноосферна освіта; етико-естетичний кодекс Сухомлинського; компетентісно-діяльнісний урок літератури; валеологізація сучасного уроку літератури.

Анотація: Автор під час аналізу спадщини Василя Сухомлинського та сучасних учених виявив імперативи, які узгоджуються й залишаються актуальними до побудови сучасного компетентісно-діяльнісного уроку літератури за валеологічною стратегією співпраці суб'єктів едукативного (педагогічного) процесу.

VALEOLOGISATION OF MODERN LITERATURE LESSON: THE IMPERATIVES OF VASILY SUKHOMLINSKIY AND MODERN SCIENTISTS

© 2015

V.I. Shuliar, PhD (Pedagogy), Associate Professor, Honoured Teacher of Ukraine
Mykolaiv Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Mykolaiv (Ukraine)

Keywords: Vasily Sukhomlinskiy heritage; nature-conforming teaching methodology; noospheric education; ethics and aesthetic code of V. Sukhomlinskiy; competence and activity literature lesson; valeologisation of modern literature lesson.

Abstract: While analyzing Vasily Sukhomlinskiy heritage and modern scientists' experience, the author defined the imperatives that are in agreement with and remain relevant to the construction of modern competence and activity literature lesson according to the valeological strategy of cooperation of the members of educational (teaching) process.